

GOOGLE TRANSLATE-NING ENG KO'P YO'L QO'YADIGAN
LINGVISTIK XATOLARI

Andijon davlat chet tillar instituti ingliz filologiyasi o'qitish metodikasi va tarjimashunoslik fakulteti tarjima nazaryasi va amaliyoti 1- bosqich talabasi

Xolmatova Roxatoy

*Andijon davlat chet tillari instituti umumiy va qiyosiy tilshunoslik kafedrasi
o'qituvchisi Yuldasheva Sadoqatoy Bahodirovna*

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqola Google Translate neyron mashina tarjimasi tizimining lingvistik xatolarini tizimli tahlil qilishga bag'ishlangan. Tadqiqotda mavjud ilmiy adabiyotlar va empirik ma'lumotlar asosida tarjima xatolarining asosiy turlari tasniflangan, ularning yuzaga kelish sabablari lingvistik nuqtai nazardan izohlangan hamda ushbu xatolarni minimallashtirish yo'llari taklif etilgan. Maqolada, xususan, so'z turkumlarini noto'g'ri aniqlash, kontekstual va pragmatik xatolar, grammatik gender va son kabi morfologik kategoriyalarni uzatishdagi muammolar, shuningdek, yangi generativ sun'iy intellekt modellariga o'tish bilan bog'liq xavflar tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, neyron tarmoqlarga asoslangan tarjima tizimlari sezilarli yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, ular hali ham kontekstni to'liq tushunish, pragmatik ma'nolarni uzatish va grammatik murakkabliklarni hal qilishda jiddiy kamchiliklarga ega.*

Kalit so'zlar: *Google Translate, neyron mashina tarjimasi, lingvistik xatolar, kontekstual xatolar, grammatik gender, pragmatik kompetensiya, prompt inyeksiya.*

So'nggi o'n yillikda sun'iy intellekt va mashina o'qitish texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida avtomatik tarjima tizimlari sifat jihatidan tubdan o'zgardi. 2016-yil noyabrda Google kompaniyasi o'zining tarjima xizmatini statistik mashina tarjimasidan neyron mashina tarjimasiga o'tkazgani bu sohadagi eng muhim burilish nuqtalaridan biri bo'ldi.¹ Yangi tizim jummalarni qismlarga ajratib emas,

¹ Google Translate-Wikipedia

balki butun holda qayta ishlay boshladi, bu esa tarjima sifatini sezilarli darajada yaxshiladi. Bugungi kunda Google Translate 200 dan ortiq tillarni qo‘llab-quvvatlaydi, kuniga 100 milliarddan ortiq so‘zni tarjima qiladi va 500 milliondan ziyod foydalanuvchiga xizmat ko‘rsatadi. O‘zbek tili ham ushbu ro‘yxatdan joy olgan bo‘lib, foydalanuvchilar matn, ovozli buyruqlar, hatto rasmlardagi matnlarni tarjima qilish imkoniyatiga ega. Biroq, texnologik taraqqiyotga qaramay, Google Translate tomonidan yo‘l qo‘yiladigan lingvistik xatolar muammosi o‘z dolzarbligini yo‘qotgani yo‘q. Ayniqsa, o‘zbek tili kabi agglyutinativ tillar uchun bu xatolar soni va xilma-xilligi yuqoriligicha qolmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi – Google Translate tizimidagi eng keng tarqalgan lingvistik xatolarni tizimlashtirish, ularning lingvistik mohiyatini ochib berish va kelajakda ushbu muammolarni bartaraf etish yo‘llarini belgilashdan iborat. Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, unda mashina tarjimasi xatolari lingvistik nuqtai nazardan tahlil qilinadi, bu esa sun'iy intellekt tizimlarini takomillashtirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Amaliy ahamiyati esa, olingan natijalardan o‘zbek tili uchun mashina tarjimasi algoritmlarini yaxshilashda foydalanish mumkinligidadir. Tadqiqotda sifat va miqdor tahlili usullari qo‘llanildi. Ma'lumotlar manbai sifatida quyidagilar xizmat qildi: Akademik tadqiqotlar – Google Translate xatolarini tahlil qilgan ilmiy maqolalar, jumladan, koreys-ingliz va indonez-ingliz juftliklari bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqotlar. Foydalanuvchi hisobotlari – Google Support forumlari va mobil ilovalar sharhlaridagi foydalanuvchi kuzatuvlari. Lingvistik tahlillar – Duolingo va boshqa lingvistik platformalarning qiyosiy tahlillari. Xatolarni tasniflashda Vilar va boshqalar taksonomiyasiga asoslanildi, unga ko‘ra xatolar quyidagi toifalarga ajratiladi: noto‘g‘ri so‘zlar, so‘z tartibi xatolari, so‘z tushib qolishi va noma'lum so‘zlar. Mavjud tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, Google Translate tomonidan yo‘l qo‘yiladigan xatolar soni til juftligiga qarab sezilarli darajada farq qiladi. Koreys-ingliz juftligi bo‘yicha o‘tkazilgan tadqiqotda tekshirilgan jummalarning 67,2 foizida xatolar aniqlangan. Indonez-ingliz juftligida esa bu ko‘rsatkich bir oz pastroq bo‘lib, 103 ta xato qayd etilgan. Koreys-ingliz juftligida noto‘g‘ri so‘zlar 14,75-17,72 foizni,

soʻz tartibi xatolari 21,31 foizni tashkil etgan. Indonez-ingliz juftligida notoʻgʻri soʻzlar 64 ta, soʻz tartibi xatolari 19 ta, soʻz tushib qolishi 12 ta va nomaʼlum soʻzlar 8 ta boʻlgan.² Eng koʻp uchraydigan xato turi – notoʻgʻri soʻzlar boʻlib, ular asosan sifat va ravishdosh soʻz turkumlarida kuzatilgan. Notoʻgʻri soʻz tanlash – Google Translate ning eng keng tarqalgan xatolaridan biri bu kontekstga mos kelmaydigan soʻzni tanlashdir. Masalan, ingliz tilidagi "can" soʻzi "qila olish" feʼli maʼnosida ham, "quti" oti maʼnosida ham ishlatilishi mumkin. Tizim esa koʻpincha eng koʻp uchraydigan variantni tanlaydi, natijada "I bought a can of beans" jumlasini "Men loviya qila olishini sotib oldim" kabi maʼnosiz tarjima qilinishi mumkin. Polisemantik xatolar – Koʻp maʼnoli soʻzlarni tarjima qilishda tizim koʻpincha asosiy maʼnoni tanlaydi, bu kontekstga mos kelmaydi. Bu, ayniqsa, oʻzbek tili kabi boy frazeologik birliklarga ega tillarda jiddiy muammo tugʻdiradi. Frazeologik birliklar va idiomalar – Turgʻun iboralarni soʻzma-soʻz tarjima qilish Google Translate ning eng mashhur xatolaridan biridir.³ Masalan, ingliz tilidagi "to be on a roll" iborasi soʻzma-soʻz tarjima qilinganda maʼnosiz birikmaga aylanadi. Grammatik gender muammolari – Ingliz tili kabi grammatik gender kategoriyasiga ega boʻlmagan tillardan oʻzbek, ispan yoki fransuz tillariga tarjima qilishda jiddiy muammolar yuzaga keladi. "You are tall" jumlasini ispan tiliga tarjima qilinganda, tizim birgina variantni taklif qiladi, holbuki bu yerda gender va sonda 8 xil variant mavjud. Erkak kishi uchun "Tú eres alto", ayol kishi uchun "Tú eres alta", koʻplik uchun "Ustedes son altos" yoki "altas" shakllari mavjud. Tizim bu xilma-xillikni hisobga olmay, koʻpincha bitta standart variantni taklif qiladi, bu esa notoʻgʻri tushunilishga olib kelishi mumkin. Son kategoriyasi xatolari – Ingliz tilidagi "you" soʻzi birlik va koʻplikda bir xil shaklga ega. Koʻpgina tillarda esa bu farqlanadi, masalan oʻzbek tilida "sen" – "siz", rus tilida "ты" – "вы".⁴ Google Translate koʻpincha kontekstdan kelib chiqib toʻgʻri variantni tanlay olmaydi. Soʻz yasalishi xatolari – Indonez-ingliz juftligi boʻyicha oʻtkazilgan tadqiqotda aniqlanishicha, notoʻgʻri soʻzlar asosan sifat

² An analysis of Korean-English Translation

³ Google Help- Google support forumlari va mobil ilovalar sharhlaridagi foydalanuvchi kuzatuvlari.

⁴ Duolingo va boshqa lingvistik platformalarning qiyosiy tahlillari.

va ravishdoshlarni ot shaklida tarjima qilish natijasida yuzaga kelgan. Bu, ayniqsa, soʻz yasalishi qoidalari murakkab boʻlgan tillar uchun xos. Soʻz tartibi xatolari – Koreys-ingliz juftligida soʻz tartibi xatolari barcha xatolarning 21,31 foizini tashkil etgan. Bu, ayniqsa, soʻz tartibi erkin boʻlgan tillardan soʻz tartibi qatʼiy boʻlgan tillarga tarjima qilishda koʻp uchraydi. Gap boʻlaklarining kelishik xatolari – Oʻzbek tili kabi kelishiklar tizimi rivojlangan tillarda bu muammo ayniqsa dolzarb. Tushum, joʻnalish va oʻrin-payt kelishiklarini notoʻgʻri qoʻllash gap maʼnosini butunlay oʻzgartirib yuborishi mumkin. Murakkab gaplarni tahlil qilishdagi xatolar – Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, murakkab sintaktik qurilmalarga ega jummalarni tarjima qilishda xatolar soni keskin ortadi. Mutaxassislar murakkab jumlar va noaniq soʻzlardan foydalanmaslikni tavsiya qiladi. Uslubiy registerni notoʻgʻri aniqlash – Yapon, koreys va oʻzbek tillari kabi rasmiy va norasmiy uslublar keskin farqlanadigan tillarda tizim koʻpincha kontekstga mos keladigan uslubni tanlay olmaydi. Masalan, ispan tilidagi "¿Cómo estás?" va "¿Cómo está usted?" shakllari ingliz tilidan tarjima qilishda farqlanmaydi.

Madaniy kontekstni tushunmaslik – madaniy jihatdan xos boʻlgan tushunchalar, urf-odatlar va realiyalar tarjimasida tizim koʻpincha izoh berish yoki adekvat ekvivalent topish oʻrniga soʻzma-soʻz tarjima qiladi. Pragmatik maʼnoni uzata olmaslik – kinoya, hazil, piching kabi pragmatik maʼnolar neyron tarmoqlar uchun eng murakkab masalalardan biri boʻlib qolmoqda. Tizim soʻzlovchining kommunikativ niyatini emas, balki soʻzlarning lugʻaviy maʼnosini tarjima qiladi. Tilni avtomatik aniqlash muammolari – 2025-yil oktabridan boshlab Google Translate ning "tilni avtomatik aniqlash" funksiyasida oʻzgarishlar yuz berdi. Nutq rejimida endi avtomatik aniqlash ishlamaydi va foydalanuvchilar manba tilini qoʻlda koʻrsatishi kerak. Matn rejimida esa aralash tilli kontent, masalan "Hola, how are you?", tizimni chalkashtirib qoʻymoqda. Fonetik xatolar – Ovozli tarjima rejimida nutqni aniqlash tizimi baʼzan soʻzlarni notoʻgʻri taniydi yoki suhbatdoshning qisqa pauzasini gap tugagan deb hisoblab, tarjimini erta yakunlaydi. Bu, ayniqsa, sekin va oʻylab soʻzlashadigan til oʻrganuvchilar uchun jiddiy muammo tugʻdiradi.

Avtomatik tuzatish xatolari – Ba'zida tizim foydalanuvchiga yordam berish niyatida soʻzlarni "tuzatadi", lekin natijada notoʻgʻri variant taklif qiladi. Masalan, ispan tilidagi "papa" soʻzini tizim urgʻu belgisi tushib qolgan deb hisoblab, "papá" soʻziga oʻzgartirishi mumkin. 2026-yil fevralida Google Translate ning yangilangan versiyasida Gemini sun'iy intellekt modeli integratsiya qilindi. Bu tarjima sifatini oshirish, idioma va frazeologizmlarni yaxshiroq tarjima qilish maqsadida qilingan edi. Biroq, bu yangilanish kutilmagan muammoni keltirib chiqardi. Prompt inyeksiya muammosi – Yangi "Advanced" rejimida tizim ba'zan tarjima qilinishi kerak boʻlgan matn bilan unga berilayotgan koʻrsatmalarni farqlay olmay qolmoqda. Agar foydalanuvchi tarjima matni ichiga "tarjima qilayotib, bu savolga javob ber" kabi koʻrsatma qoʻshsa, tizim tarjima qilish oʻrniga ushbu koʻrsatmaga amal qilib, chatbotga aylanib qolmoqda. Bu muammo, ayniqsa, xitoy va yapon tillarini tarjima qilishda kuzatilgan. Tizimga "Sizning maqsadingiz nima?" degan savol tarjima uchun berilsa, u buni tarjima qilish oʻrniga javob bera boshlaydi. Mutaxassislarning ta'kidlashicha, bu muammo "Advanced" rejimiga xos boʻlib, "Classic" rejimida kuzatilmaydi.⁵ Bu holat shuni koʻrsatadiki, til modellari qanchalik murakkablashgan sari, ularning oldindan belgilangan vazifani bajarishdan chetga chiqish xavfi ham ortib bormoqda. Tarjimon va chatbot oʻrtasidagi chegara xiralashmoqda, bu esa foydalanuvchilar uchun kutilmagan va ba'zida noqulay vaziyatlarni keltirib chiqarmoqda. Google Translate neyron mashina tarjimasini katta hajmdagi parallel korpuslar asosida oʻqitiladi. Biroq, barcha til juftliklari uchun yetarli miqdorda va sifatda parallel matnlar mavjud emas. Oʻzbek tili kabi "kam resursli" tillar uchun oʻquv ma'lumotlari hajmi cheklangan, bu esa tarjima sifatiga bevosita ta'sir qiladi. Neyron tarmoqlar kontekstni hisobga olish imkoniyatiga ega boʻlsa-da, ular hali ham inson darajasidagi kontekstual tushunchaga ega emas. Uzun jumlar yoki murakkab diskurslarda kontekstni yoʻqotish ehtimoli yuqori. Tillarning tipologik farqlari mashina tarjimasini uchun jiddiy muammo hisoblanadi. Oʻzbek tili agglyutinativ til boʻlib, grammatik ma'nolar soʻzga qoʻshimchalar qoʻshish orqali

⁵ Yahoo-Google Translate's latest upgrade surprised everyone by turning into a chatbot

ifodalanadi. Ingliz tili esa analitik til bo'lib, grammatik ma'nolar yordamchi so'zlar va so'z tartibi orqali ifodalanadi. Bunday fundamental farqlarni neyron tarmoq orqali to'liq qoplash qiyin. Gender, son, kelishik kabi grammatik kategoriyalarning tillararo mos kelmasligi doimiy xato manbai bo'lib qolmoqda. Tizim bir tilda mavjud bo'lmagan kategoriyani ikkinchi tilga qanday uzatishni bilmaydi. Google Translate ning sifati bevosita o'quv ma'lumotlarining sifati va miqdoriga bog'liq. Ingliz tili kabi ko'plab resurslarga ega tillar uchun tarjima sifati yuqori. O'zbek tili kabi kam resursli tillar uchun esa o'quv ma'lumotlari cheklangan, bu esa xatolar sonining ortishiga olib keladi. Bundan tashqari, o'quv ma'lumotlari tarkibidagi xatolar ham tizimga o'tadi. Agar parallel korpusda noto'g'ri tarjimalar bo'lsa, tizim ularni to'g'ri deb o'rganadi. Ba'zi xatolar tizimning o'zidan emas, balki foydalanuvchilarning noto'g'ri foydalanishidan kelib chiqadi. Imlo xatolari, tinish belgilarining noto'g'ri qo'llanishi, kontekstsiz so'zlarni tarjima qilish – bularning barchasi tarjima sifatiga salbiy ta'sir qiladi. Mutaxassislarining ta'kidlashicha, tinish belgilariga e'tibor berish va to'liq jummalarni tarjima qilish sifatni sezilarli darajada oshiradi. Google Translate dan samarali foydalanish uchun quyidagi tavsiyalarga amal qilish mumkin: Murakkab jummalardan voz kechish – oddiy, qisqa va aniq jumlar tarjima sifatini oshiradi.

Kontekst berish – so'zni emas, balki jumlaning tarjima qilish. Bu tizimga kontekstni hisobga olish imkonini beradi. Tinish belgilariga e'tibor berish – gap boshida bosh harf va gap oxirida nuqta qo'yish tizimga jumla chegaralarini aniqlashda yordam beradi. Ikki tomonlama tekshirish – muhim matnlarni tarjima qilganda, natijani boshqa manbalar yoki inson tarjimoni bilan tekshirish. To'g'ri rejimni tanlash – Gemini integratsiyasi bilan bog'liq muammolarni oldini olish uchun "Advanced" rejimi o'rniga "Classic" rejimidan foydalanish. Google Translate tizimini yaxshilash uchun quyidagilar taklif etiladi: Foydalanuvchi tahrirlarini hisobga olish – foydalanuvchilar tomonidan taklif qilingan tuzatishlarni tizimga integratsiya qilish mexanizmini jonlantirish. Kam resursli tillar uchun o'quv

ma'lumotlarini ko'paytirish – O'zbek tili kabi tillar uchun yuqori sifatli parallel korpuslar yaratish.

Ko'p variantli tarjimalarni taklif qilish – gender, son va uslub bo'yicha bir nechta variantni ko'rsatish. Prompt inyeksiya muammosini hal qilish – tarjima va ko'rsatmalarni aniq ajratish mexanizmini yaratish. Nutqni aniqlash tizimini takomillashtirish – pauzalarni to'g'ri aniqlash va aralash tilli nutqni qayta ishlash imkoniyatlarini yaxshilash. Google Translate neyron mashina tarjimasi tizimi so'nggi yillarda sezilarli yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, u hali ham mukammal emas. Ushbu tadqiqotda tahlil qilingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, tizim tomonidan yo'l qo'yiladigan lingvistik xatolarni quyidagi asosiy toifalarga ajratish mumkin:

Leksik-semantik xatolar – noto'g'ri so'z tanlash, polisemantik xatolar, frazeologik birliklarni noto'g'ri tarjima qilish. Morfologik xatolar – grammatik gender va son kategoriyalarini noto'g'ri uzatish, so'z yasalishi xatolari. Sintaktik xatolar – so'z tartibi buzilishi, kelishiklarning noto'g'ri qo'llanishi. Pragmatik va kontekstual xatolar – uslubiy registerni noto'g'ri aniqlash, madaniy kontekstni tushunmaslik. Texnik xatolar – tilni avtomatik aniqlash muammolari, fonetik xatolar, prompt inyeksiya. Ushbu xatolarning aksariyati tillar orasidagi tipologik farqlar, o'quv ma'lumotlarining cheklanganligi va neyron tarmoq arxitekturasining o'ziga xos cheklovlari bilan bog'liq. Ayniqsa, o'zbek tili kabi agglyutinativ va kam resursli tillar uchun tarjima sifati pastligicha qolmoqda. Kelajakda sun'iy intellekt tizimlari rivojlanishi bilan bu muammolarning aksariyati bartaraf etilishi mumkin. Biroq, inson omili va kontekstni tushunish talab qilinadigan murakkab matnlarni tarjima qilishda inson tarjimonlariga bo'lgan ehtiyoj saqlanib qoladi. Shuning uchun Google Translate dan samarali foydalanishning eng yaxshi usuli – uni inson tarjimonining o'rnini bosuvchi emas, balki yordamchi vosita sifatida qabul qilishdir. O'zbek tili uchun Google Translate sifatini oshirish yo'lida quyidagi vazifalarni amalga oshirish zarur: yuqori sifatli o'zbekcha-inglizcha parallel korpus yaratish, o'zbek tilining morfologik murakkabliklarini hisobga oluvchi maxsus modellarni ishlab chiqish, va

mahalliy foydalanuvchilar tomonidan taklif qilingan tuzatishlarni tizimli ravishda to'plash va integratsiya qilish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Kim, M., & Park, J. (2025). An Analysis of Korean-English Translation Errors in Google Translate. KCI Journal of Translation Studies.
2. Google LLC. (2026). Google Translate - Apps on Google Play. <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.google.android.apps.translate>
3. Google Support. (2025). Translate auto detect language no longer works. Google Help Forum. <https://support.google.com/translate/thread/381929931>
4. Google Support. (n.d.). Check translations – Crowdsourcing Help. <https://support.google.com/crowdsourcing/answer/7554572>
5. Google LLC. (2026). Google Translate – App Store. <https://apps.apple.com/us/app/google-translate/id414706506>
6. Google Support. (2025). Google Translate worked two weeks ago, now it cannot translate English to Spanish correctly. <https://support.google.com/translate/thread/359214865>
7. Garuda. (2022). Lexical Errors Made by Google Translate and Bing Translator in Translating Indonesian Folklore. Garba Rujukan Digital. <https://garuda.kemdikbud.go.id/documents/detail/2749943>
8. Wikipedia. (2024). Google Translate. https://en.m.wikipedia.org/wiki/User:PK2/Google_Translate
9. Yahoo Tech. (2026). Google Translate's latest upgrade surprised everyone by turning into a chatbot. <https://tech.yahoo.com/ai/gemini/articles/google-translate-latest-upgrade-surprised-090500565.html>
10. Duolingo Blog. (2025). Is Google Translate Wrong? 8 Things You Need to Know. <https://blog.duolingo.com/is-google-translate-wrong/>
11. Vilar, D., Xu, J., d'Haro, L. F., & Ney, H. (2006). Error Analysis of Statistical Machine Translation Output. Proceedings of LREC, 697-702.

12. Google AI Blog. (2016). Zero-Shot Translation with Google's Multilingual Neural Machine Translation System. <https://ai.googleblog.com/2016/11/zero-shot-translation-with-googles.html>
13. Wu, Y., et al. (2016). Google's Neural Machine Translation System: Bridging the Gap between Human and Machine Translation. arXiv preprint arXiv:1609.08144.